

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

PYZATY I ZAPYZIAŁY



il. Marcelina Jarnuszkiewicz

PYZATY to 'mający twarz krągłą jak pyza' lub po prostu 'pełny, krągły, puciołowaty', ZAPYZIAŁY natomiast oznacza 'zapuszczony, zaniedbany, niechlujny'. To, że przymiotnik PYZATY pochodzi w prostej linii od rzeczownika PYZA wydaje się oczywiste, ale czy wiedzieliście, że i wyraz ZAPYZIAŁY jest dalekim krewnym należącym do tej samej rodziny? Słowo PYZA ma wiele znaczeń: w języku ogólnym to 'duża okrągła kluska z ciasta' (zazwyczaj ziemniaczanego, ale w niektórych regionach – drożdżowego), w potocznej polszczyźnie to 'ktoś puciołowaty, o okrągłej twarzy' albo 'zdrowe, dorodne dziecko', w języku łowieckim – 'nos żubra i łosia', w niektórych gwarach – 'pysk' albo 'grubas'. W staropolszczyźnie używany był także – spokrewniony z rzeczownikiem PYZA – czasownik PYZAĆ o znaczeniu 'nie dbać, lekceważyć', które rozwinęło się z wcześniejszego 'pysznic się, nadymać się' (czyli przenośnie „robić się nadętym jak pyza”). To znaczenie zresztą zachowało się w niektórych innych językach słowiańskich, np. w rosyjskim пыжиться [pyžit'sja] 'nadymać się, pysznic się'. Ktoś, kto się nadyma jak pyza, pyszni się – nie dba o to, o co dbać powinien. Stąd późniejsze, obecnie już nieużywane WSPYZAĆ 'zlekceważyć, wzgardzić' i do dziś żywe ZAPYZIEĆ 'stać się zaniedbanym, zapomnianym; także: zgnuśnić', od tego zaś ZAPYZIAŁY 'zaniedbany, zapuszczony'.